

**SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI
OKUL ZİYARETİ YAPMALARININ ONLARIN BU OKULLARA
YÖNELİK ALGILARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (RİZE ÖRNEKLEMİ)**

Visited Class School of Classroom Teacher Candidates Their Effects
of the Legends on These Schools (Rize Samplement)

Osman ALBAYRAK* | Ahmet DUYSAK** | Abdullah TÜRKMEN***

ÖZ: Ülkemizde değişik nedenlerle oluşan çok sayıda birleştirilmiş sınıflı okullar mevcut olup bu okulların gerekliliği ve başarısı üzerinde ise tartışmalar halen devam etmektedir. Bu okullardan istenen verimin elde edilmesi için önemli şartlardan birisi olarak görev yapan öğretmenlerin algı ve tutumları görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği programında eğitim gören öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara yönelik yaptıkları gününbirlik araştırma inceleme gezilerinin onların algıları üzerinde ne tür değişimler meydana getirdiğini ortaya koymaktır. Çalışmada karma yöntem kullanılmış olup örneklem grubu 110 öğretmen adayından oluşmuştur. Adaylardan bu okullara yapmış oldukları ziyaretler öncesi ve sonrasında araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket doldurmaları istenmiş, elde edilen bulguların T testi sonuçları ve aritmetik ortalamalarına bakılmıştır. Aynı zamanda adaylarla odak grup görüşmeleri yapılarak neden böyle düşündükleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre değişkenler arasında anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Ancak çok az

ABSTRACT: It is a class that is combined with the education environment that is formed by bringing together more than one class in the same classroom by reason of reasons such as geographical and economic conditions, especially the low number of students. The aim of this study is to reveal what kind of changes the prospective teacher candidates in Recep Tayyip Erdogan University Faculty of Education Classroom Teacher Program have on their perceptions of the day-to-day research and observation trips to the unified class schools. The mixed method was used in the study and the sample group consisted of 110 teacher candidates. Candidates were asked to complete a questionnaire developed by the researcher before and after their visit to these schools and the T test results and arithmetic averages of the findings were looked at. At the same time, the focus group meetings were held with the candidates to try to find out why they think so. According to the results obtained, there was no significant difference between the variables. However, it can be said that a

* Öğr. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
orcid.org/0000-0003-0101-8205 | osman.albayrak@erdogan.edu.tr

** Öğr. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ahmet.duysak@erdogan.edu.tr

*** Öğr. Gör. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
orcid.org/0000-0001-8740-2106 | abduallah.turkmen@erdogan.edu.tr

Hakemli Araştırma Makalesi Peer-reviewed Research Article		
Başvuru Submission	Kabul Accept	Yayın Publish
30.05.2017	07.05.2018	30.06.2018

da olsa olumlu yönde bir tutumun ortaya çıktığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Birleştirilmiş Sınıflı Okullar, BSO, Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim, Taşınabilir Eğitim, Öğretmen Adayı.

slight positive attitude has emerged.

Keywords: Combined Schools, BSO, Combined Classroom Teaching, Carrier Education, Teacher Candidate.

GİRİŞ

Başta öğrenci sayısının azlığı olmak üzere, coğrafi ve ekonomik koşullar nedeniyle birden fazla sınıfın aynı derslikte bir araya getirilerek bir öğretmen tarafından yetiştirilmesiyle oluşan eğitim ortamına *birleştirilmiş sınıf* denir (Köksal, 2009, s:17). Bir başka tanımla, birleştirilmiş sınıflarda öğretim, iki ya da daha çok sınıfın bir grup teşkil ederek bir öğretmen yönetimiyle birlikte çalışmasıdır (Binbaşıoğlu, 1999, s:8).

Öğretim şekli, birleştirilmiş sınıfları bağımsız sınıflardan ayıran en önemli farklılıktır. Birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler, normal öğretimin yapıldığı bağımsız sınıflardan farklı olarak derslerin önemli bir kısmını kendi kendilerine çalışarak ve öğrenerek geçirirler. Bunun sonucu olarak birleştirilmiş sınıflardaki öğrencilere normal öğretimin yapıldığı sınıflardaki öğrencilere göre daha fazla iş ve sorumluluk düşmektedir. (Öztürk, 2003, s:19).

Birleştirilmiş sınıf uygulaması, ülkemiz eğitim sistemi içerisinde yer alan 12 yıllık kesintili mecburi eğitimin ilk 4 yıllık dönemine yöneliktir. Yani, sadece ilköğretim eğitime yönelik bir uygulamadır (Albayrak, 2016,s:1).

MEB'in 2011-2012 eğitim öğretim yılı verilerine göre; 10.413 ilköğretim okulunda 305.201 öğrenci birleştirilmiş sınıf uygulamasına göre eğitim görmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012a). Buna göre Türkiye'deki ilköğretim okullarının yaklaşık % 35'i birleştirilmiş sınıf içeren okullardan oluşmaktadır. Birleştirilmiş sınıf uygulamaları sadece Türkiye'ye özgü bir yapılanma değildir. Amerika, İngiltere, İsveç, Hollanda, Kanada gibi gelişmiş ülkelerde de birleştirilmiş sınıf uygulamaları eğitime bir alternatif olarak yapılmaktadır. Adı geçen ülkelerde eğitim öğretimi daha etkili kılmak için bir alternatif olarak ortaya çıkan birleştirilmiş sınıflar ülkemizde zorunluluktan oluşmuş ve uygulamada birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Birleştirilmiş sınıflarda öğretim, ülkemiz milli eğitiminde çok eskiden beri uygulanmaktadır. Türkiye’de bu uygulamayı zorunlu kılan üç temel neden vardır. Bunlar;

Kırsal kesimdeki öğrenci sayısının az olması / azalması

Öğretmen sayısının yetersiz olması ve

Derslik sayısının az olması

Ülkemizde ilkökul kademesinde uygulanmak zorunda kalınan birleştirilmiş sınıflarda öğretim uygulamasında çeşitli sorunlar yaşanmaya devam etmektedir. Kılınc tarafından 2005 yılında yapılan; Birleştirilmiş ve Normal Sınıflarda Okuyan 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe ve Matematik Derslerindeki Başarılarının Karşılaştırılması adlı çalışmada 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin, Türkçe ve matematik derslerindeki başarıları arasındaki fark belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda normal öğretim yapan okullardaki 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin birleştirilmiş sınıf öğrencilerine göre Türkçe ve matematik dersinde daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Ülkemizde birleştirilmiş sınıflı okullara yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında, BSO okullara atanan sınıf öğretmen adaylarının başarılı olabilmeleri için bu okullarda belli bir süre staj yapmalarının sağlanması ya da fakülte programlarında yer alan Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim dersi içeriğinde uygulama boyutunun da olması gerektiğinin sıkça vurgulandığı görülmektedir (Dursun, 2006; Kılınc, 2005). Her ne kadar uzun süreliğine bu okullarda staj yapma olanaklı görünmese de en azından eğitim fakültelerinin temel eğitim bölümü sınıf öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının bu tip okullara gününbirlik araştırma inceleme gezilerinin tertiplenmesi faydalı olacağı düşüncesinden hareketle böyle bir çalışma planlanmıştır. Diğer yandan, böyle bir uygulamanın adaylar üzerinde ne tür bir etki oluşturabileceğinin de bilimsel bir çalışmayla ortaya konması özellikle Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim derslerini yürüten akademisyenler için bir veri oluşturması anlamında önem taşımaktadır. Bu bağlamda;

Adayların cinsiyetleri ve

İlkokul eğitimini bu okullarda görmüş olmaları (muhtemelen bu çocuklar köy hayatını tanıyanlardan oluşmaktadır), onların bakış açılarında ne tür değişiklikler meydana getirmektedir?

Araştırmamızın alt problemlerini oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırma da nitel ve nicel araştırma teknikleri birlikte (karma) kullanılmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırma yöntemlerinin sınıflandırılmasında ayrı bir kategori olarak ele alınan ve yükselen bir araştırma paradigması özelliğindedir. Tek bir paradigmanın yanıtlayamadığı araştırma sorularını cevaplandırmak için karma yöntem kullanılmaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren karma yöntem araştırmalarına ilişkin alanyazında çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. (Brewer ve Hunter, 1989; Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 2003). Bir araştırmanın karma yöntem araştırması olarak desenlenmesinde en belirleyici unsurların başında araştırma sorusu/soruları gelmektedir. Genel olarak tek başına nitel veya nicel araştırma yöntemlerinin cevaplayamadığı araştırma sorularına cevap aranırken karma yöntemden yararlanır.

Dolayısıyla da öğretmen adaylarının BSO'ları ziyaretlerinin onların düşünceleri üzerindeki etkileri sayısal verilerle ortaya koyma ve diğer yandan neden böyle düşündüklerini ve gerekçelerini tespit etme açısından daha çok güvenilir sonuçlar ortaya koyabileceği düşüncesinden hareketle bu yöntem tercih edilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmaya, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programında eğitim 110 öğretmen adayının tamamı dahil edilmiştir.. Çalışmaya katılan öğrencilerin demografik yapıları ve özellikleri şu şekildedir.

Tablo 1: Deneklerin Cinsiyeti ve İlkokul Eğitimlerini Bu Okullarda Alma Durumları

CİNSİYET		BSO'da EĞİTİM GÖRMÜŞ OLMA	
ERKEK	35	GÖRDÜ	20
KIZ	75	GÖRMEDİ	90

VERİLERİN TOPLANMASI

Bu araştırmada, veri toplama tekniği olarak hem nicel hem nitel boyutları içeren karma yöntem kullanılmıştır. Çalışma, nicel verilerin elde edilmesinden sonra, nitel verilerle desteklenmiştir.

Nicel veriler, araştırmacı tarafından hazırlanmış anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplanmıştır. Greene, Krayder ve Mayer (2005)' e göre sosyal bilimlerde, amaçlı olarak iki ya da daha fazla analiz veya veri toplama yolunun aynı araştırmada kullanılmasını karma yöntem yaklaşımı olarak tanımlamaktadırlar. Verma ve Mallick'in (2005) de vurguladığı gibi aynı araştırmada hem nicel hem de nitel yöntemin kullanılması oldukça yaygındır. Nicel yöntem aracılığıyla toplanan veriler birçok katılımcıya ulaşmayı sağlarken, gözlem, görüşme vb. gibi nitel yöntemler kullanılarak elde edilen veriler, araştırma konusunun daha derinlemesine incelenmesine imkan sağlar (Greene vd., 2005).

Anket formunun oluşturulmasında uzman görüşlerine sık sık başvurulmuş, ön uygulama yapılarak anket soruları yeniden yapılandırılmıştır. Anket formu 66 maddeden oluşmuştur. Bu form internet üzerinden deneklerin kullanımına açılmış, örneklem grubunu oluşturan kişilerden okul ziyareti yapmadan önce ve sonrasında olmak üzere iki kez (öntest – sontest) anket doldurmaları talep edilmiştir. Elde edilen veriler daha sonra SPSS programında T testine tabi tutularak aritmetik ortalamalarına bakılmıştır. Diğer yandan okul ziyaretleri gerçekleştiren deneklerle odak grup tartışması düzenleyerek neden böyle düşündükleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Nicel Boyut: Nicel araştırma tekniklerine göre, uygulanan ön test ve son test ölçekleri, bilgisayarda SPSS programında kodlanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi

amacıyla, t testi sonuçları, aritmetik ortalama ve standart sapmalarına bakılmıştır.

Nitel Boyut: Odak grup görüşmelerine katılan denekler ses kayıt cihazının kullanılmasında bir sakınca olmadığını belirterek, görüşmenin kaydedilmesine izin vermişlerdir. Daha sonra kayıtlara ilişkin çözümleme yapılarak bunların ayrıntılı bir şekilde yazılı doküman haline getirilmesi sağlanmış ve görüşmelerden elde edilen verilerin içerik analizi yapılarak veriler çözümlenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 2: Tüm Öğretmen Adayı Öntest ve Sontest Puan Ortalamaları

TEST TÜRÜ	N	ART. ORT.	SS	SD	T	P
Ön test	110	3,4601	,39989	109	-1,410	,161
Son test	110	3,5369	,39829			
Toplam	220	3,485				

Tablo 2'de öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları kısmen olumlu yönde değişse bile (0,76) esasen öntest sontest açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(1.410)} = .161$). Bu sonuca göre deneklerin öntest sontest puanları benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır ($p > .05$)

Ziyaret öncesinde öntest aritmetik ortalama 3,46 iken ziyaret sonrası 3,53 bulunmuştur. Bu durum yapılan bu etkinliğin adaylar üzerinde 0,8 puan gibi azda olsa olumlu bir etki yarattığı söylenebilir.

Tüm grubun gerek öntest – gerekse sontest aritmetik ortalamalarına bakıldığında birleştirilmiş sınıflı okullara bakış açıları ortalamasının üstündedir (3,48- 2,50= 0,98 puan fark). Bu da sınıf öğretmen adaylarının BSO' lara yönelik azda olsa olumlu bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Bu durum belki de teorik derslerde öğrencilere aktarılan bilgiler ya da diğer yaşantılarından elde ettikleri kazanımlar sonucunda nasıl bir manzarayla karşılaşabileceklerinin tahmin edilmesinden kaynaklanmış olabilir.

Odak grup görüşmesinden elde edilen bulgular da genel anlamda nicel sonuçları destekler mahiyettedir. Zira görüştüğümüz öğretmen adayları bu okullar hakkında daha öncesinden iyi kötü bir takım bilgilerinin olduğunu ve buna bağlı olarak ne tür bir manzarayla karşılaşabileceklerini tahmin ettiklerini bundan dolayı görüşlerinde anlamlı bir değişikliğin meydana gelmediğini söylemişlerdir.

Ancak her şeye rağmen bu okullara yönelik yapmış oldukları günübürlük bir ziyarette olsa önemli deneyimler yaşadıklarını ve artık gerek okul içinde gerekse okul dışında ne tür bir manzarayla baş edeceklerini şimdi daha iyi anladıklarını ve bu uygulamanın başarılı olduğunu belirtmişlerdir.

Bazı Deneklerin Görüşleri Şu Şekildedir;

Bugün benim için dolu dolu bir gündü. İşimizin çok kolay olmadığını bir kez daha fark ettim ve öğretmenliği severek yaptıktan sonra da hiçbir şeyin bizlere engel olamayacağını anladım (ÖA67,K).

İlerde böyle bir okula atanırsam nasıl bir durumda olacağımı az çok gördüm, anladım. Bu gözlemden önce BSÖ bana çok zor bir durum gibi geliyordu,yapamayacağımı düşünüyordum. Bu gözlem sayesinde bu fikirlerim değişti. Böyle bir okula atansam gerçekten bunu yapabileceğime inanıyorum artık. Keşke bu tarz okullara daha sık gidip gözlem yapma imkânı bulabilsek (Ö17,K).

Bugün anladık ki imkânsızlık veya tecrübeli öğretmenlik çokta önemli değil. Önemli olan mesleğini özellikle öğretmenlik mesleğini severek isteyerek yapmak ve her şartta elinden gelenin en iyisini hakkıyla yapmaktır (Ö38,E).

Yeter ki atanalım gerisi kolay. Bu zamanda atamayı bekleyen yüzbinlerce öğretmen adayı dururken tutup ta birleştirilmiş sınıflı okulları beğenmemelik olmaz. O yüzden ben bu okullara karşı olumlu düşünüyorum. Şimdi gördüm daha iyi oldu. En azından ne yapacağımı çok daha iyi biliyorum(Ö17,K).

Tablo 3: Tüm Kız ve Erkek Öğretmen Adayı Öntest ve Sontest Puan Ortalamaları

ERKEK	N	ART. ORT.	SS	SD	T	P
Ön test	35	3,48	,3420	108	,410	,683
Son test	35	3,52	,3893			
KIZ						
Ön test	75	3,4494	,4251	80,82	,442	,660
Son test	75	3,54	,4048			

Tablo 3’de Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları cinsiyet açısından incelendiğinde *erkek* öğrenciler açısından anlamlı bir farklılık oluşmamıştır (erkek; $t_{(-1.410)} = .683$). Bu sonuca göre deneklerin öntest sontest puanları benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır ($p > .05$)

Yapılan analiz sonucunda *kız* öğrenciler açısından da anlamlı bir farklılık meydana gelmemiştir ($t_{(-.442)} = .660$). Bu sonuca göre deneklerin öntest sontest puanları benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır ($p > .05$). Ancak kız öğrencilerin öntest - sontest puanları arasındaki aritmetik ortalama açısından 0,10 puanlık olumlu yönde ortaya çıkan ilerlemenin dikkate değer olduğunu söyleyebiliriz. Bu durum, grup görüşmelerinde de gözlemlenmiştir. Özellikle bayan öğretmen adaylarının bu okulları ziyaret etmelerinin kendileri için kayda değer bir deneyim olduğunu en azından BSO’larda işlerin nasıl yürütüldüğünü gözleriyle gördüklerini ve kaygılarının az da olsa azaldığını söylemişlerdir.

Odak grup görüşmesiyle nitel verilerin cinsiyet açısından az da olsa tutarlılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Zira gerek erkek öğrenciler gerekse kız öğrencilerin söylemlerine bakılırsa çok fazla farklı görüşler ortaya koydukları yönünde tespitlere rastlanmamıştır.

Bazı Deneklerin Görüşleri Şu Şekildedir;

Bizim için güzel bir tecrübe oldu. İlerde köye atandığımızda birleştirilmiş sınıfları okutma durumu olduğunda ilk defa karşılaşmış olmayacağız ve nasıl hareket etmemiz gerektiğini bileceğiz (Ö39,K).

Ben inceleme için giderken ön yargılı gitmiştim. Zor olacağını düşünmüştüm. Aslında evet zor yanları vardır ama incelediğimiz

okul bence gayet yeterliydi. Eğer atanınca BSO programlı bir okula gidersem burası gibi olmasını isterim (Ö50,E).

Öğrenci sayısı az olduğundan öğrenmenler öğrencilerle birebir ilgilenebiliyordu. Materyalleri oldukça iyi durumdaydı. benim gözlemlediğim tek sorun ödevli grubun diğerleri ders işlerken dikkatlerinin çabuk dağılmasıydı (Ö68,K).

Tablo 4: Öğretmen adaylarının İlkokul Eğitimlerini Bu Okullarda Okuma Durumlarına Göre Öntest- Sontest Sonuçları

EĞİTİM GÖRENLER	N	ART. ORT.	SS	SD	T	P
Ön test	20	3,3539	,4123	108	-1,326	,191
Son test	20	3,4305	,3271			
EĞİTİM GÖRMEYENLER						
Ön test	90	3,4837	,3955	108	-1,317	,135
Son test	90	3,5606	,4102			

Tablo 4’de öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları ilkokul eğitimlerini bu okullarda almış olmalarına bağlı olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır ($t_{(-1.317)} = .191$). Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları daha önce ilkokul eğitimlerini bu okullarda almış olmaları açısından incelendiğinde deneklerin öntest sontest puanları benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır ($p > .05$)

Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları ilkokul eğitimlerini bu okullarda almamış olmalarına bağlı olarak da anlamlı bir farklılık oluşmamıştır ($t_{(-1.326)} = .135$). Öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açıları daha önce ilkokul eğitimlerini bu okullarda almış olmaları açısından incelendiğinde deneklerin öntest sontest puanları benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır ($p > .05$)

Bazı Deneklerin Görüşleri Şu Şekildedir:

Babamın bir köy öğretmeni olması nedeniyle ende birleştirilmiş sınıflı okullarda okudum. O günden hatırladığım en önemli şey, grup halinde bazı çalışmalar yapmamızdı. Bu ziyaretim de de onu gördüm ki, aslında çok şey değişmemiş o günden bugüne. Nihayetinde ama-

cımız hedef kitlemiz olan çocukları en iyi şekilde yetiştirmeye çalışmamızdır. Dolayısıyla köy omuş, şehir olmuş benim için hiç fark etmez (Ö32,K).

Ben bu okulları çok merak ediyordum. Bu ziyaretlerimizde tüm merakımı gidermiş oldum. Aslına bakarsanız BSO'lar bizim için biraz zor görünüyor. Öğretmen çok çaba sarf etmek zorunda. Özellikle çocuklarla birebir ilgilenmek gerekiyor. Bence bu okullara gönüllü öğretmenler atanmalı ve daha fazla maaş almalılar. Çünkü oradaki öğretmenler, diğer okullardakilerine göre daha çok efor sarf etmek zorunda. Bence bu görülmeli(Ö45,E).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Birleştirilmiş sınıf uygulaması sadece ülkemize mahsus bir durum değildir. Değişik sebeplerle de olsa bu tip uygulamalara başka ülkelerde de rastlamaktayız. Ancak bizim gibi kırsaldan kentlere doğru yoğun göç hareketliliğinin olduğu ülkelerde ister istemez bu tip uygulamalar mecburiyet haline gelmektedir.

Birleştirilmiş sınıfların dünyadaki durumunu ortaya koyacak güncel ve sistematik verilere ulaşmak oldukça zordur. Aşağıda yer alan bazı ülkelerdeki sayısal veriler bunu doğrular niteliktedir.1988 yılında Avustralya'da Territories'in kuzeyindeki okulların % 40'ı birleştirilmiş sınıftır. 2000 yılında İngiltere'de ilköğretimdeki bütün sınıfların % 25,4'ü birleştirilmiş sınıflı okullardır. Bu okulların iki ve daha fazla düzeydeki öğrencileri bir öğretmen tarafından öğretilmektedir. Hindistan'da ise 1999 yılı verilerine göre, ilkokulların % 84'ü üç ve daha az öğretmenlidir. Peru'da 1998 yılında kamu ilkokullarının % 78'i birleştirilmiş sınıflıdır. Kırsal alandaki kamu ilkokullarının % 89,2'si birleştirilmiş sınıflı ve bu okulların % 42'si tek öğretmenlidir (Unesco, 2005). Görüldüğü gibi birleştirilmiş sınıflarda öğretim uygulaması, az da olsa bazı gelişmiş ülkelerde ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin kırsal bölgelerinde yaygın olarak görülmektedir (Bilir, Aynur, 2008). Her ne kadar 21. Yy da bu tip okulların eğitim sistemleri içerisindeki ağırlığı çok fazla azalmış olsa da, ülkemizin doğal şartları gereği bu tip uygulamadan vazgeçmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla da gerek Milli Eğitim Bakanlığı, gerek se bu

okullara öğretmen yetiştiren Eğitim fakültelerimizin daha fazla bu hususta işbirliğine gitmelerinin bir mecburiyet olduğu aşıkardır.

Bu okulların eğitim anlamında istendik beklentileri karşılayamadığı yönünde yaygın bir kanaat söz konusudur. Yapılan eleştirilerden birisi de eğitim fakültelerinin temel eğitim bölümü sınıf öğretmenliği programlarında öğrenim gören ve genelde mezun olduklarında bu okullara atanan öğretmen adaylarının her ne kadar fakültede teorik anlamda Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim dersini alsalar da, bu dersin içeriğinin yeterli olmadığı ve adayların en azından belli bir süre bu okullarda staj yapma imkanlarının sağlanması yönünde yoğunlaşmaktadır(Dursun, F. (2006),(Alparıslan,G.Çelik,V.2013). Bu çalışmada, bu düşüncenin ne derece doğru olup olmadığı da saha da tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yapılan böyle bir uygulamanın adaylar üzerinde beklendik anlamlı farklılıkları meydana getirmedığı gözlemlense de, az da olsa elde edilen aritmetik ortalama ve t testi sonuçlarında ve hafifte olsa sontest değerlerinde artışlar gözlemlenmiştir. Bu durum, bir bakıma Rize İli'nin kendine has durumundan da kaynaklanmış olabilir. Zira ziyaret edilen birleştirilmiş sınıflı okulların tamamı müstakil okuldan dönüşme okullardır. Ve bu okullar esasen iyi imkanlara sahiptir. Örneğin tek katlı bir okul mevcut değildir. Oysa ki, BSO denince ilk etapta tek katlı, bir tek lojmanı olan küçük bir bina akla gelir. Nihayetinde Rize'deki bu okulların fiziki anlamda iyi imkanlara sahip oluşu adaylar üzerinde olumlu bir etki yaratmış olabileceği güçlü bir ihtimaldir. Belki de Anadolu'muzun çok daha uzak yerleşim yerlerindeki okullara yönelik yapılacak böyle bir uygulama faaliyetinin adaylar üzerinde daha olumsuz bir etki oluşturması söz konusu olabilir.

Nihayetinde böyle bir uygulamanın yerinde olduğu ve beklentileri kısmen de olsa karşıladığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla da bu okullarda, uzun süre staj yapma imkanı sağlanamasa bile belli aralıklarla araştırma inceleme gezilerinin yapılması yararlı görülmektedir.

Yapılan grup görüşmelerinde, öğretmen adayları kuşkusuz böyle bir araştırma inceleme gezisinin kendileri için çok iyi olduğunu ve nasıl bir ortamla karşılaşacaklarını böylece gördüklerini ve kaygılarının azaldığını söylemişlerdir. Zira okul ortamını gözleriyle görmüş ve belli bir tecrübeyi yaşamaları ne yi ne şekilde yapacakları yönün-

de fikir oluşumuna ulaştıklarını ortaya koymaktadır. *Eker ve Sıcak* tarafından 2015 yılında “ Sınıf Öğretmeni Adaylarının Birleştirilmiş Sınıflı Öğretime İlişkin Zihin İmgeleri “ adlı çalışma da da öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıfı karmaşık, zor ve farklı özellikteki öğrencilerden oluşan yapı olarak görmelerine rağmen ortak amaca hizmet edecek yapıda pozitif içerikli gördüklerini gösteren bir ortam olarak gördükleri yönünde sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz çalışmayla da benzerlik göstermektedir.

Öğretmen adayları daha çok sınıf yönetimi ve müfredatın yetiştirilmesi anlamında zorluklar yaşayabilecekleri yönünde ağırlıklı olarak görüş öne sürerken, kimi öğrenciler böyle dezavantajlı bir ortamda eğitim gören öğrencilere yönelik daha farklı bir programın uygulanması gerektiğini, mevcut programı yetiştirme kaygısının öğretmen üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmişlerdir. Bu husus İnce ve Şahin tarafından 2016 yılında birleştirilmiş sınıfı okutan öğretmenlerin iş doyumlarının tespiti amacıyla yapılan bir çalışma sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Öğrenciler özellikle birden çok sınıfın aynı derslikte okutulması ve müstakil okullarda uygulanan programın aynısının bu okullarda da uygulanmaya çalışılmasının öğretmenlerin yükünü bir hayli artırdığı görüşündeler. Bazı öğrenciler, ziyaret yaptıkları okullarda görev yapan öğretmenlerin ellerinden geleni yaptıklarını gördüklerini ancak öğrencilerden istenen dönütü alamadıklarını söylediklerine şahit olduklarını vurgulamışlardır. Gerçekten de birden çok sınıfı bir arada okutmak ciddi anlamda uzmanlık isteyen, emek ve tecrübe gerektiren bir durumdur. Bu anlamda özellikle genç ve tecrübesiz öğretmenlerin ya da sözleşmeli öğretmenlerin bu okullara atanıyor olması programın başarıya ulaşmasını daha da zorlaştırmakta, öğretmenin etkililiğini azaltmaktadır. BSO konusunda hizmet öncesi/ içi eğitim almış ya da tecrübeli öğretmenlerin bu okullara verilmesi istenilen sonucun elde edilmesine hizmet edebilir.

Nicel veri sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni açısından t testi- ne göre, öntest ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark olmasa bile yapılan grup görüşmelerinde değişik hususlarla ilgi cinsiyet açısından farklılıkların olduğu görülmüştür. Erkek öğrenciler, köy yaşamına adapte olma noktasında bazı tereddütlerin olduğunu belirtirken bayan öğrenciler bu konuda pek zorluk yaşamayacaklarını söy-

lemişlerdir. Bayan öğrenciler daha çok soba yakma, badana boya yapma gibi kimi yaşam becerileri hususunda karamsar düşünürken, ütü ve yemek yapma gibi beceriler noktasında zorlanmayacaklarını öne sürmüşlerdir.

İlkokul eğitimlerini bu okullarda almış olan öğretmen adaylarının birleştirilmiş sınıflı okullara karşı bakış açılarında anlamlı olmasa bile, çok az da olsa (0,8) olumlu yönde ilerlemenin olduğu görülmektedir. Yapılan grup görüşmelerinde, öğrenciler ilkökul eğitimlerini bu okullarda almış olmaları nedeniyle zaten böyle bir ortamla karşılaşacaklarını bildiklerini dolayısıyla da yapmış oldukları bu faaliyet sonucunda görüşlerinin iyice pekiştiğini söylemişlerdir.

Ortaya çıkan belki ilginç bir sonuç olarak birleştirilmiş sınıflarda ilkökul eğitimi almayan öğrencilerin, bu okullarda eğitim görmüş öğrencilere göre aritmetik ortalama sonuçlarına göre gerek öntest gerekse sontest ortalamaları anlamında olumlu bir algıya sahip olmaları olmuştur (ART.ORT. = 3,56 – 3,35= 0,21). Bunun nedeni olarak gerçek durumlarda uzun süre yaşantı geçirmemiş olmamalarından dolayı ve teorik derslerde anlatılan bilgiler ışığında olumlu bir tutum geliştirmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Nitekim aynı durum, grup görüşmelerinde de ortaya çıkmıştır. Geçmiş yaşantılarını bu ortamlarda geçirmemiş adaylar, her ne kadar bir takım olumsuz şeyler duysalar da BSO'lara yönelik olumlu bir tutum beslediklerini beyan etmişlerdir.

Öğretmen adaylarıyla grup görüşmelerinden ortaya çıkan diğer sonuçlar şu şekildedir:

Öğretmen adaylarının, BSO'da eğitim gören öğrenciler adına genel anlamda kaygılı oldukları söylenebilir. Zira adayların pek çoğu birden çok sınıfın bir arada olmasından kaynaklı özellikle ödevli grupların gürültü yaptıkları ve öğretmenli ders yapan sınıfları rahatsız ettiklerini belirtmişlerdir. Diğer yandan öğretmen, bir sınıfla ders yaparken ister istemez ödevli grubun da bundan etkilendiğini ve verimsiz bir durumun ortaya çıktığını söylemişlerdir.

Öğretmen adayları, bu okullarda okuyan öğrencilerin güvenlik açısından oldukça olumlu bir ortamda olduklarını, okullarının köy içinde olması nedeniyle öğrencilerin şehir çocuklarına göre kendileri-

ni daha bir güvende hissettiklerine şahit olduklarını beyan etmişlerdir.

Deneklere göre BSO öğrencilerinin eğitim düzeyleri düşüktür. Bunun nedeni olarak da okullarda yaşanan öğretmen sirkülasyonunun önemli bir etken olduğu ve öğrenci başarısının bu yüzden düşüşü düşüncesindedir.

Öğrencilerin sosyal gelişimi için uygun ortam mevcut değildir. Özellikle ziyaret edilen okullarda öğrenci sayısının düşük olması nedeniyle sosyalleşme için gerekli şartların oluşmadığını, aynı zamanda hep tanıdık çevre olması nedeniyle öğrencilerin iletişime geçecekleri farklı şahsiyetlerin olmaması onların sosyalleşmeleri açısından bir olumsuzluk olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Öğretmen adayları BSO'da başarı için olmazsa olmaz etken olarak öğretmeni gördüklerini belirtmişlerdir. Onlara göre eğer öğretmen isterse bu okullarda başarıyı yakalayabilir. Her ne kadar öğretmenler merkez okullara göre bazı açılardan dezavantajlı olsalar bile, birazcık çabayla bu zorlukların üstesinden gelinebileceğini düşüncesindedir.

Bu okullara atanan öğretmenlerin alanın uzmanı olmaması ya da görevlendirmeye atanmış olmaları adaylar tarafından olumsuzluk olarak görülmekte. Onlara göre bu kadar atamayı bekleyen sınıf öğretmeni adayı dururken, bu okullarda başka mesleklerden bile görevlendirme çalışan eğitimcilerin olmasını şaşkınlıkla karşıladıklarını söylemişlerdir. Gerçekten de, müstakil okullara göre özel şartlar barındıran bu okullar alanında daha uzman ve donanımlı öğretmenleri hak ederken, milli eğitim bakanlığının bu durumu göz önünde bulundurmaması ciddi bir eksiklik olarak söylenebilir.

Adaylara göre bu tip okullara genç öğretmenlerin verilmemesi gerekir. En azından birazcık tecrübesi olan sınıf öğretmenlerin atanması başarıyı olumlu yönde etkileyebilir. Diğer yandan birden çok sınıfın bir arada eğitim görmesi ve sonunda başarının ortaya çıkması ancak alanın uzmanları tarafından başarılacak bir iş olarak görülmektedir.

Adaylar, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin daha yüksek ücret almalarından yanadır. Zira hem okulun yöneticilik işlerinin yürütülmesi, diğer yandan birden çok sınıfın bir arada eğitim görmesi daha çok performans gerektiren bir durum olduğundan öğretmen-

lerin emeklerinin karşılığını almaları onların motivasyonlarını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmekte.

Onlara göre öğretmenin bu okullarda başarılı olmasının bir diğer şartı velilerle ve çevreyle kuracağı iletişimidir. Köylerde yaşayan velilerin genelde eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle öğretmenin kuracağı sıkı iletişim bu açığı ortadan kapatabilir. Aynı zamanda öğretmenin imkan varsa köyde ikamet etmesi gerekir. Veli ve öğrencilerin istedikleri zaman kendileriyle iletişim kurmaları için buna ihtiyaç vardır. Hem bu şekilde öğretmen daha çok okul çevresine katkılar sağlayabilir.

Adaylar, birleştirilmiş sınıflarda uygulanacak müfredatın da farklı olmasından yana görüş beyan etmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise birden çok sınıfın aynı ortamda olması nedeniyle mevcut programın yetişemeyeceği kaygısı olarak gösterilebilir.

Öğretmen adayları BSO'ların devlet tarafından teknolojik ve diğer imkanlar açısından desteklenmesi gerektiğini düşünmekte. Zaten dezavantajlı olan bu okullarda araç gereç ve materyal eksikliğinin olması öğretmenin işini bir kat daha zorlaştırdığı düşünmekte.

Adaylar köyün sosyal hayatına katkı sağlaması anlamında bu okulların önemli bir görev üstlendiğini düşünmekte. Onlara göre bir köy için okul çok şeyi yapabilir. Düzenleyeceği değişik etkinliklerle bulunduğu çevrede farklılık yaratabilir.

Adaylar, veliler açısından, çocukların kendi köylerinde eğitim görmelerinin olumlu bir durum olduğunu düşünmekte. Bir anne baba için çocuklarının güven içinde olması, istediği an çocuğuna ulaşabilecek olması onlar için güven verici bir durum olarak görülmekte.

ÖNERİLER

Birleştirilmiş sınıflarda görev alacak öğretmen adaylarının mutlaka belli bir süre bu okullarda staj yapmaları sağlanmalıdır. Bunun için gerekirse üniversiteler planlama dahilinde bütçe ayırabilir. Ya da

son sınıfta yer alan okul uygulamaları derslerinin uygulama boyutu belli bir süreliğine bu okullarda yapılmalıdır.

Fakülte programlarında yer alan Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim dersi içeriği yeniden yapılandırılarak uygulama saatleri konmalı ve bu dersler, mutlaka bu alanda liyakatı olan, gerekirse birleştirilmiş sınıf tecrübesi bulunan öğretim üyeleri tarafından verilmelidir

Milli eğitim müdürlüğü ile yakın işbirliğine gidilerek, zaman zaman bu derslere BSO'da görev yapmış ya da yapmakta olan eğitimciler getirilerek tecrübeleri dinlenmelidir.

Bu okullarda istenen başarının elde edilebilmesi için, mutlaka ama mutlaka alanın uzmanları öğretmenler atanmalı, ek ders karşılığı görevlendirme uygulamasından derhal vazgeçilmelidir. Ne yazık ki halen alanın dışından görevlendirme usulü bu okullara atanmış pek çok öğretmene rastlanmaktadır.

Bu okullara yeni mezun değil, biraz tecrübe kazanmış öğretmenler atanmalı ve mali durumları iyileştirilmelidir.

Görev yapan öğretmenlere gerekli rehberlik ve danışmanlık hizmetleri düzenli bir şekilde verilmeli, zaman zaman BSO konusunda hizmet içi eğitimlere tabii tutulmalıdır. Aynı zamanda öğretmenlerin köyde barınmaları için gerekli önlemler alınmalı, mevcut lojmanlar onarılmalı ya da yeniden yapılmalıdır.

Bu okullara daha çok gönüllü öğretmenlerin atamaları yapılmalı, gerekirse okulun bulunduğu yöreden öğretmenler tercih edilmelidir (Örneğin Türkçe bilmeyen öğrencilerin bulunduğu okullara yöresel dili bilmeyen öğretmenler atanmamalıdır).

Hiçbir şekilde köyde yaşamamış, bu şartlara zor uyum sağlayacak kişiler tercih edilmemelidir.

Okullara en az iki öğretmen verilmeli, gerekirse norm kadro yönetmeliği yeniden düzenlenmelidir.

Müstakil okul programlarının uygulanması yerine 1968 programında olduğu gibi, birleştirilmiş sınıflara yönelik özel ders programları geliştirilmelidir

Okullar araç, gereç ve materyal yönünden desteklenmeli, fiziki yapıları ve oyun alanları iyileştirilmelidir.

Öğrencilerin yaşadıkları ev ortamlarının ders çalışabilmeleri için ailelerle sıkı bir işbirliğine gidilmeli ve bu yönde uygun ortamlar oluşturulmalıdır.

Ailesi köyde ikamet ettiği halde taşınmalıya dahil edilen öğrenciler bu okullara yönlendirilmelidir

Bu okullarda eğitim gören çocuklar milli eğitim müdürlüğü tarafından bir proje dahilinde, değişik kültürel, sosyal, sportif faaliyetlere tabii tutulmalı, ülkemizin tarihi ve turistik yerleri gezdirilmelidir.

Bu okullarda başarı sağlamanın en önemli şartlarından birisi, öğretmenlerin grup çalışmaları ve diğer öğretim tekniklerini etkili kullanmalarından geçmektedir. Dolayısıyla bu yönde sıkıntı yaşayan öğretmenlere gerekli hizmet içi ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır.

Bu okullarda görev yaparken yorgunlu, bıkkınlık ya psikolojik sorunlar yaşan öğretmenlere destekler verilmeli gerekirse görev yerleri değiştirilmelidir.

Öğretmen sirkülasyonunun önüne geçilmeli, atanan öğretmenlerin bu okullarda uzun süre görev yapmaları sağlanmalıdır.

Öğretmenler derslere girmeden önce ciddi bir planlama ve hazırlık yapmalıdır. Sınıf yönetimine ve düzenlemesine özel önem vermeli ve sınıf kurallarını oluşturmalıdır.

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler normal sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazla performans ortaya koymak zorundalar. Dolayısıyla bu tip okullarda görev yapan eğitimcilerin alacağı ücretlerde bu durum göz önüne alınarak arttırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Albayrak, Osman (2016). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Ders Notları. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- Alparslan, Gözler, Çelik, Vevbi (2013). Birleştirilmiş Sınıflı Okulların Yönetim Problemleri. <http://dergipark.gov.tr>. ISSN: 2146-5177. Haziran.2013

- Bilir, Aynur (2008). Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Öğretmen ve Öğretim Gerçeği. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2008, cilt: 41, sayı: 2, 1-22
- Binbaşıoğlu, Cavit (1999). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Braun&Clarke. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brewer, J., & Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. Newbury Park, CA: Sage.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2, S: 33-57.
- Eker, Cevat, Sıcak, Ali (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Birleştirilmiş Sınıflı Öğretime İlişkin Zihin İmgeleri (Metaforları). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi ISSN:1302-8944 Yıl: 2016 Sayı: 37 Sayfa: 133-153
- Ekiz, D. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Green, J. C., Krayder, H., & Mayer, E. (2005). Combining qualitative and quantitative methods in social inquiry. In B. Somekh & C. Lewin (Eds.). *Research methods in the social sciences* (pp. 275-282). London: Sage.
- İnce, Nuri Barış, Şahin, Ali Ekber (2013). Birleştirilmiş ve Bağımsız Sınıflarda Çalışan Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Doyum ve Tükenmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education) 31(2): 391-409.
- Kılınç, S. (2005) "Birleştirilmiş ve Normal Sınıflarda Okuyan 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe ve Matematik Derslerindeki Başarılarının Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi.
- Köksal, Kemal (2009). Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim. Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Mehmet Fırat, Işıl Kabakçı Yurdakul, Ali Ersoy. (2014). Bir Eğitim Teknolojisi Araştırmasına Dayalı Olarak Karma Yöntem Araştırması Deneyimi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2012b). 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar.

http://kesan.meb.gov.tr/documents/2012%20_20_sayılı_genel_ge_optimize.pdf adresinden 15.12.2012 tarihinde alınmıştır.

Öztürk, H. İ. (2003). Birleştirilmiş sınıflarda öğretim. Ankara: HD. Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

